

Zijn werkzaam leven.

Willem volgde de lagere school hetgeen in onze tijd een normaal gegeven is, destijds was dat niet zo. Zijn vader – onze grootvader – had vaak last van zijn maag en werd op den duur zo ziek dat hij niet meer instaat was doorwerken zijn zeer grote gezin te onderhouden. Het gevolg was dat ook van Willem werd verwacht om door werken geld te verdienen en in te brengen in het levensonderhoud van het gezin. Dit deed hij door in dienst te gaan bij een zogenoemde melkslijter. Doorgaans werd in de volksmond heeft een melkboer genoemd. Ook de nieuwe baas werd ziek waardoor Willem op zeer jonge leeftijd zelfstandig dit kleine bedrijfje voerde. Door deze gebeurtenissen belandde hij in de zuivelbranche. In deze sector is hij vervolgens bijna zijn hele arbeidzaamleven actief geweest.

Aan de slag.

Willem was 11 jaar toen hij mee moest werken om in het levensonderhoud van het grote gezin bij te dragen. Een Helderse melkboer – de heer Bremer - kwam bij hem thuis, en vertelde dat hij hem wel kon gebruiken. Bremer, die woonde in de Keizerstraat, daar had hij een boter en kaas winkel.

De jonge werknemer kregen eigen, kleine, melkwijk toegewezen. Blijkbaar ging het hem goed af, ooit vertelde Willem Taal "dat het allemaal zo rap ging dat hij al om een uur of 11 klaar was" met zijn eigen wijk. De heer Bremer vond dat als een werkgever wel mooi en droeg Willem vervolgens op hem te komen helpen.

Op zijn beurt werd Willems eerste werkgever ziek. Dat had als gevolg dat hij de hele wijk van Bremer als werkgebied kreeg. Deze situatie heeft ruim een jaar geduurd. Zolang duurde de ziekte van Bremer. Uiteindelijk ging deze weer zelf aan de slag. Bremer had van zijn ziekte een stijf been

overgehouden, waardoor hij iets moeilijker uit de voeten kon. Hij kocht daartoe een paard en wagen om het verzorgen van zijn hele wijk weer aan te kunnen. De jonge Willem Taal raakte daardoor, naar we tegenwoordig zouden zeggen, overtollig. Deze vond dat echter niet zo 'n verschrikkelijke ramp. De jonge werknemer kon na deze eerste werkervaringen terecht bij de Helderse melkcentrale. In juli 1921 trad hij daar in dienst. Intussen vijftien jaar oud en al vier arbeidsjaren achter de rug! Er zouden er nog veel volgen.

Zijn eerste functie was administratief medewerker. 's Avonds volgde Willem een opleiding in boekhouden. Eerst haalde hij het praktijkdiploma boekhouden en klom binnen dat vakgebied vervolgens op naar het niveau van SPD. Zijn ontwikkeling als vakman werd gehonoreerd door de benoeming als boekhouder van de vennootschap. Zijn leidinggevende was de heer W. Brondsema, die de bedrijfsleider van de melkcentrale was. De eindverantwoordelijkheid lag bij het bestuur van de melkslijters vereniging.

Op deze wijze werd het hem mogelijk het levensonderhoud te verdienen voor zijn gezin. Zijn vrouw Bets Taal was huisvrouw. Anders dan tegenwoordig bijna gebruikelijk, werkte destijds de vrouw in het gezin niet buiten de deur. Het was een deel van de eer en trots van de man om ook in economische zin voor zijn vrouw te kunnen zorgen.

De gelovige en verzuilde maatschappij.

De familie Taal was lid van de gereformeerde kerk. Vanuit die historie waren vissersfamilies doorgaans van orthodoxe overtuiging. Voor Willem Taal was dit zeer zeker ook het geval, tot aan het eind van zijn leven.

Het bedrijf waar hij nu was komen te werken zouden we tegenwoordig een onderdeel van de 24 uur's economie noemen. De melkcentrale was zeven dagen in de week open. Dit had zijn reden in het feit dat destijds de mogelijkheden om melk goed te conserveren, in ieder geval tijdelijk hygiënisch op te slaan bij de boer, vrijwel nihil waren.

Zelf hield hij zich zoveel mogelijk aan de zondagsrust, een enkele keer bezocht hij op zondag de melkfabriek. Anders dan we tegenwoordig gewend zijn was de werkweek destijds zes dagen, voor hem betekende het doorgaans dat de werkweek pas zaterdagavond laat was afgerond. Dit moet voor hem een minder aantrekkelijke punt geweest zijn, want vanuit zijn orthodoxe overtuiging was de zaterdag te zien als een voorbereiding op de zondagsrust.

Werk en samenleven werden destijds sterk beïnvloed door de geloofsrichtingen waarvan men deel uitmaakte. We mogen veronderstellen dat het geen toeval was dat de voorzitter van de melkslijters vereniging ook lid was van de Gereformeerde Kerk.

De Helderse melkcentrale (H.M.C.)

De Helderse melkcentrale had de juridische vorm van een naamloze vennootschap. Het bedrijf als zodanig was in 1919 opgericht door melkslijters uit Den Helder. Dit leidde tot een iets andere constructie dan in

Nederland gebruikelijk was, doorgaans werd een melkfabriek opgericht in de vorm van een coöperatie waarbij de toeleverende boeren de leden/eigenaren waren. De aanleiding tot het oprichten van een eigen melkcentrale lag in de wisselende productie door de seizoenen van het jaar heen. Overschotten werden destijds gekarnd, maar het verkopen in de vorm van karnemelk veel wel eens tegen. In de winter was er daarentegen wel sprake van onderproductie, ten opzichten van de consumenten vraag. Door een commissie van melkslijters en werden de mogelijkheden voor een eigen onderneming verkend, hetgeen leidde tot het van start gaan met een eigen distributiebedrijf op 1 mei 1919. Mannen van het eerste uur waren onder andere de heren M. S. Bremer, P. Koning, M. v.d. Leek, E. Schee, D.J. Blom, Th. Bruin, J. W. Sinnige, M. Koorn, C. v. Dierendonk en W. Brondsema die de bedrijfsleider was. Na een aanlooperperiode bedroeg de weekomzet van de melk 30.000 liter.

In de oorspronkelijke opzet verwerkte de melkcentrale enkel den hoeveelheden melk die "over" waren. Het principe was nog dat verse onbewerkte melk werd gedistribueerd.

Een voordeel voor de eigenaren/melkslijters lag voorts op het praktische vlak; indien zij bij het venten door hun meegebrachte melkvoorraad waren, konden ze ook voor eventueel kleinere hoeveelheden binnen Den Helder blijven om op te halen.

Jubileum 10-jarig bestaan HMC, 1929. Melkslijters inclusief het bestuur.

Naast de functie als distributiecentrum, had de melkfabriek ook aan productie een productie taak. Er werden diverse melkproducten gemaakt die de melkslijters naast de melk zelf aan de consumenten konden leveren. De melk werd duurzamer gemaakt door pasteurisatie. De eerste melkcentrale aan de Dijkweg had ook een platenpasteur gekregen.

De melkfabriek was dus eigendom van de melkslijters vereniging, het bestuur daarvan vormde de directie. Deze situatie duurde meerdere jaren, maar bleek gaandeweg meer en meer onpraktisch. In toenemende mate werd de voedselindustrie door middel van voorschriften vanuit de overheid gereguleerd. De leiding van de melkfabriek moest in formele zin daarvan actuele kennis onderhouden en toepassen. Omdat de bestuursleden doorgaans een eigen bedrijf hadden, en dus niet binnen het bedrijf van de

melkfabriek aanwezig en actief waren, werd de situatie in toenemende mate inefficiënt. Deze situatie werd bovendien versterkt in oorlogstijd, toen de regelgeving exponentieel toenam.

Molenstraat 1900, melkboer of waterventer?

Het uitzoeken van regels en voorschriften die op het bedrijf afkwamen, kwam meer en meer bij Willem Taal in zijn rol als boekhouder te liggen.

Dit alles betekende dat hij langzamerhand een andere rol kreeg; namelijk die van leidinggevende aan de (dagelijkse) bedrijfsvoering. Uiteindelijk werd de situatie formeel bekrachtigd door zijn benoeming als directeur van de

vennootschap. Als twintiger was hij niet alleen de eerste directeur, maar ook zeker voor zijn tijd een jonge leidinggevende.

De melkfabriek als distributie- en productiecentrum ten dienste van de melkslijters, nam een zeker aandeel in de winstmarge in beslag. Bij een positief bedrijfsresultaat is dat uiteraard geen probleem. Maar begin dertiger jaren kwam de prijs onder druk te staan. In deze periode had vrijwel elke industriële branche economische problemen. In de strijd om de winstmarge was er altijd concurrentie van boeren die direct aan de consument wilde leveren.

De eerste locatie waar de melkcentrale was gevestigd, was een oud pand aan de Dijkweg. Het ging hier om een pand dat oorspronkelijk was gebouwd voor het huisvesten van een centrale keuken, tijdens de eerste wereldoorlog. Eigenlijk ging het om een tijdelijk gebouw. De melkslijtersvereniging heeft het pand van de gemeente gehuurd. Willem kwam bij de melkcentrale in dienst toen

deze aan de Dijkweg was gehuisvest. Dit was een andere straat dan de "Dijkstraat". Deze liep ongeveer oost – west door oud Den Helder, de Dijkweg liep zoals de naam aangeeft onder de zeedijk langs, ook buiten oud Den Helder. Het eerste gebouw van de Helderse melkcentrale lag schuin achter het voormalige "Café Centraal".

Onder zijn leiding werd de melkfabriek een bedrijf dat meer waarde toevoegde dan de functie van distributiepunt. De melk werd in literflessen gedaan, daartoe was vulapparatuur nodig, ten einde hygiënisch te kunnen werken moesten teruggebrachte flessen gespoeld worden. Ook dat werd op den duur mechanisch gedaan. Om testen te kunnen uitvoeren op de samenstelling van de toegeleverde melk, was ook apparatuur vereist. Om een beetje in deze techniek in te groeien werden beurzen bezocht en ook bij de andere melkfabrieken bezichtigd.

Uiteindelijk werd het (nood-) gebouw aan de Dijkweg een last. Een lekkend dak is uiteraard geen waardevol bezit voor een voedsel gericht bedrijf. Willem drong bij de melkslijtersvereniging er op aan eens uit te kijken naar een andere huisvesting. In wezen was er destijds helemaal geen behoefte aan een complex gebouw om het bedrijf in onder te brengen. In de loop der jaren was de apparatuur voor de melkverwerking geleidelijk aan ingekocht. Het ging dus met name om een investering in een ander, degelijker, liefst nieuw pand.

De uiteindelijke nieuwe locatie werd in 1936 gevonden in de Molenstraat. De nieuwe huisvesting had zijn vooringang aan de kant van de Molenstraat, en het gebouw liep door naar de West gracht die evenwijdig aan de Molenstraat ligt. Op woensdag 23 juli 1936 werd de nieuwe vestiging geopend. In '36 werd Willem benoemd als directeur.

Opening van het nieuwe pand in de Molenstraat, 23 juli 1936. De kersverse directeur staat in de voorste rij met streepjesbroek.

Het pand aan de Molenstraat omvatte ten eerste een relatief grote bedrijfsruimte waarin onder andere een vrachtwagen kon binnenrijden. Achter in deze ruimte stonden twee grote ketels die tot het plafond reikten. Deze ketels werden gebruikt voor pasteuriseren respectievelijk steriliseren van rauwe melk. Aan de rechterkant van deze bedrijfsruimte was een verhoogd bordes waar af te leveren producten op het zelfde niveau naar een voorgereeden vrachtwagen konden worden verplaatst. Links van deze open bedrijfsruimte was een klein kantoor. Daar gaven de melkslijters aan hoeveel zij hadden opgehaald. Tevens was dit de ruimte waarin Willem Taal zijn werkplek had. Dit kantoor kon ook worden benaderd door een gewone voordeur. Deze leidde naar een korte gang waarin links het laboratorium was. Aan de rechterkant na de deur naar het kantoor, was de ingang van een trap naar het magazijn op de eerste verdieping. Het einde van de gang kwam in een tweede grotere bedrijfsruimte uit, waar zich apparatuur

bevond voor het schoonmaken en vullen van flessen. Behalve de ruimte voor boterfabricage bevond zich aan de zijde van de Westgracht een ketelhuis. Zoals de naam al suggereert stond daar een stoomketel, de stoom die deze produceerde werd gebruikt voor het pasteuriseren en steriliseren alsmede het schoonmaken en hygiënisch houden van apparatuur en de bedrijfsruimten. De voornoemde stoomketel werkten op steenkool. Deze werd betrokken bij de firma Booy die ook in de Molenstraat was gevestigd.

HMC gebouw in 1959 gezien vanaf de Nieuwe Kerk.

De Westgracht op de voorgrond, de Molenstraat loopt daar evenwijdig achter. Het hoekige gebouw van de HMC staat schuin tegenover de school, en liep door naar de Westgracht 27.

Vroeger was het normaal dat werk en wonen door elkaar in de wijken was gebouwd. Later kwamen ze elkaar in de weg te zitten. Graag was met het oog op uitbreiding het woonhuis om de hoek (puntek met dakkapellen) aangekocht. De eigenaren wilden dit echter niet.

Een bedrijf dat eigendom is van kleine middenstanders,

kent per definitie kapitaalschaarste. Om de investering in nieuwe huisvesting te kunnen financieren werd onder andere een lening afgesloten bij het bedrijf van de familie Verfaillie. Deze familie had een landbouwbedrijf dat een aantal boerderijen in de omgeving van Den Helder in bezit had. Als grote toeleverancier had deze familie belang bij een goed functionerende melkfabriek. Opvallend detail bij deze ontwikkeling is dat de melkfabriek als organisatie van distributeurs, zijn vermogen moest halen bij een toeleverancier. Dit is te vergelijken met de coöperatieve melkfabriek die destijds in zwang waren. De familie Verfaillie had vermogen opgebouwd door land "buiten de linie" geschikt te maken voor landbouw en veeteelt.

Wat doet een melkfabriek eigenlijk? Ten eerste moet de aangeleverde een rauwe melk die rechtstreeks van de boerderijen komt, houdbaar worden gemaakt. Dit werd gedaan door pasteurisatie en sterilisatie. Daarnaast werden door "veredeling" andere producten gemaakt voornamelijk pap: gortpap, havermoutpap, rijstepap. Naderhand werd het idee aangereikt om ook yoghurt te gaan maken. In eerste aanleg was dit gewone Hollandse gladde yoghurt. Uiteindelijk zou yoghurt een zeer groot deel van de productie gaan uitmaken. Na de Eerste Wereldoorlog werd aanvullend geëxperimenteerd met nieuw opkomende zuivelproducten. Vanille- en chocoladevla kwamen op tafel. Al in de vijftiger jaren werd uitgetprobeerd of consumenten het lekker zouden vinden als er ook andere smaken er in de vorm van siroop, doorheen gemengd zouden worden. Deze vroege voorloper van Yogo-Yogo sloeg destijds echter niet aan.

In het begin van het bestaan van de H.M.C. werd ook kaas gemaakt. Waarschijnlijk was dit een reactie op het feit dat enkele kaasmakers zelf ook melkproducten aan de man gingen brengen. Maar in de loop van de tijd werd helder dat dit toch een ander specialisme was. Men kon moeilijk

voldoen aan de eisen die ten aanzien van kaasmakerij werden gesteld.

Op beperkte schaal werd ook boter geproduceerd. Achter in de vestiging aan de Molenstraat, eigenlijk aan de kant van de Westgracht, was er ruimte waar een houten karn en een koelcel aanwezig waren. Het karnen van roomboter heeft karnemelk als bijproduct. Degenen die ook in de gelegenheid zijn geweest, zullen kunnen bevestigen dat niets zo lekker is als verse karnemelk. De geproduceerde roomboter werd handmatig in aan consumenten te verkopen kluiten omgezet. Voor de kleinere pakjes had de H.M.C. eigen wikkels.

Op het hoogtepunt had hij als directeur 20 a 25 medewerkers onder zich. De mensen die in de melkfabriek werkten hadden uiteenlopende functies, bijvoorbeeld; papkoker, laborant, chauffeur en magazijnmeester.

Bekeken vanuit de 21e eeuw, doet het wat merkwaardig aan dat in een plaats als Den Helder meerdere melkfabrieken actief waren. Maar destijds was het bedrijfsleven nog veel kleinschaliger dan tegenwoordig. Ooit kende Nederland ca. 1400 melkfabrieken. De destijds beperkte mogelijkheden om de zuivel op een gezonde wijze te bewaren, speelden ook een rol. Er waren minstens vier concurrerende bedrijven in Den Helder: Melkinrichting van der Plaat, Melkinrichting Dijkstra, Jong Holland, De Eersteling en de E.H.M.I. (Eerste Helderse Melkinrichting). Hoewel de wereld destijds aanmerkelijk kleiner was, kwam ook concurrentie van buiten Den Helder uit Julianadorp. (onder andere De Vooruitgang)

Gaandeweg verdwenen deze concurrenten, ten gevolge van marktwerking, overname en niet te vergeten de oorlogshandelingen. Minstens vier van de andere melkbedrijven verdwenen in of kort na de tweede wereldoorlog van het toneel.

De Helderse melkcentrale had circa driekwart van de 80 in Den Helder opererende melkslijters aan zich verbonden. Waaronder de melkslijters van ex-concurrenten. Uit oogpunt van deze schaalgrootte, en de tegenslagen van andere kleinere bedrijven, is het begrijpelijk dat uiteindelijk de H.M.C. een van de overlevende fabrieken was.

De dagelijkse activiteiten.

Een leidinggevende loopt vaak letterlijk rond in het hele bedrijf. Dit is de manier om op de hoogte te zijn en blijven van alles wat gebeurt en leeft onder de medewerkers. Zijn eigen persoonlijke taken voerde Willem Taal uit op zijn kantoor. Deze ruimte lag naast de ingang en de eigenlijke fabriekshal. Schuin tegenover de ingang van het kantoor was het kleine laboratorium. Gedurende een aantal jaren werkte daar een neef van hem, Piet Klap, als laborant.

Vaak leeft de gedachte dat een leidinggevende zelf niks uitvoert, zijn praktijk was een heel andere. Hij verzorgde de productie-administratie, en deed de boekhouding. Daarnaast waren er uiteraard meerdere leidinggevende taken die aan een directeursfunctie zijn verbonden.

Naderhand kreeg hij een assistent die een deel van de administratie verzorgde. Laten we niet uit het oog verliezen dat het om een klein bedrijf ging waarin veel uiteenlopende taken door één en dezelfde persoon moesten worden uitgevoerd. Is personeelsmanagement tegenwoordig een apart vak, destijds werd dat er gewoon bij gedaan. Dit leidde soms tot heel aparte problemen.

Zo was er bijvoorbeeld een medewerker die tijdens de Tweede Wereldoorlog door de bezetter in een kamp was opgesloten. Het betreffende kamp werd aan het eind van de

oorlog door de Russische bondgenoot bevrijd. Deze bevrijders namen de Nederlandse kampbewoners voor het gemak zelf "in dienst", en brachten ze vervolgens in een Russisch kamp onder. Als enige van een groep van ca. 50 Nederlanders, overleefde hij en kwam in de 50-er jaren terug. Het zal dan ook niet verbazen dat deze medewerker hier een oorlogstrauma aan heeft overgehouden. Dit speelde hem vrijwel elk jaar in het najaar parten. Doorgaans ging hij dan naar zijn directeur toe om hem te waarschuwen voor het aandelenbezit in de vennootschap. "De Russen komen er aan, iedereen die aandelenbezit is een kapitalist!". Zelf had deze werknemer ook enkele aandelen. Zijn eigen aandelen gaf hij dan doorgaans aan m'n vader. Die deze na afloop van de zorgelijke periode weer teruggaf. Tot het volgende jaar .

Ontslag kwam ook voor. In één geval leidde dat een fors aantal jaren later tot persoonlijke bedreiging. De lastpak was echter zo "slim" zijn "stalken" te doen begeleiden van een briefje met de duistere tekst: 10 – 10! Op basis hiervan werd 'ie geïdentificeerd.

De werkdagen waren niet alleen uitgestrekt tot en met de zaterdag. Vaak waren ze inclusief de avond. Een leidinggevende moet nu eenmaal overleggen. Onder andere vergaderingen met aandeelhouders collega's in de branche en/of overheden namen zijn tijd.

Uiteraard moesten de producenten - de melkvee houdende boeren – worden betaald voor de rauwe melk die zij aan de melkfabriek leverden. Nu is het vanzelfsprekend dat dit giraal wordt gedaan. Zo niet destijds. De pecunia werden persoonlijk afgeleverd, door de directeur van de n.v.! Dat betekende "op de fiets" langs de boeren. Later werd dat per auto gedaan. Uiteindelijk lag er een looden pijp onder de autostoel, voor de "veiligheid".

De H.M.C. had ook een aantal melk aanleverende boeren op het eiland Texel. Een van mijn jeugdherinneringen bestaat uit: "achterop bij m'n vader op de fiets", een rondje Texel. Uiteindelijk werd deze trip "versierd" met een onderweg gekochte Texelse kleikoek.

De oorlogstijd.

In het begin van de Tweede Wereldoorlog werd de branchegenoot Hemi getroffen door een neerstortend vliegtuig, waarbij twee medewerkers omkwamen. Hetgeen voor een klein bedrijf een letterlijk en figuurlijk een slag is. In een interview met de regionale omroep van Den Helder vertelt Willem Taal over deze gebeurtenis. Uit zijn manier van vertellen blijkt duidelijk dat de herinnering die door het gesprek wordt opgeroepen hem na al die tijd nog steeds raakt.

"Tjonge ja, ik heb geluk gehad. Dat vliegtuig heeft met de rechtervleugel de torentrans van de Hervormde Kerk geraakt. Dus die is zo uit zijn balans geraakt, die kwam schuin over ons dak heen. Schuin, want die viel schuin achter ons neer. Ik weet niet of u zich het kunt herinneren maar tegenover de Palmstraat zaten wij met de fabriek. En daartegenover stond er een huisje, daar zat een paaltje op, op dat dak, want dat was een winkeltje geweest, en dat heeft hier afgehaald, en toen zat Van der Plaat daar achter in de Californiëstraat, toen is hij daar schuin overgegaan, en toen is die vrouw van de directeur van hen, die werd geraakt, en de boekhoudster van hen, die twee zijn gesneuveld. En dat vliegtuig is achter hen neergevallen. En ik was net even naar Booy, om over de kolen te spreken, daar kwamen de kolen vandaan om de drie maanden, toen stond ik in de deur te wachten te praten met die boekhouder, dat was Tijtsma geloof ik, en toen zag ik, toen kwam er dat vliegtuig aan, en dat is daar achter neergevallen, maar ik ben daar blijven staan bij die kolenboer, want ik dorst niet die straat over te steken natuurlijk". Einde citaat.

Den Helder was en is een marine stad. Dat heeft in vreedstijd zijn romantiek, maar in oorlogstijd wordt dat echt anders beleefd. In het begin van de Tweede Wereldoorlog werd Den Helder gebombardeerd door vriend en vijand. De stad werd in opdracht van de bezetter geëvacueerd. Dat had tot gevolg dat van de ruim 37.000 inwoners die den Helder voor het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog had, aan het eind van de Tweede Wereldoorlog nog maar circa 9000 feitelijk binnen Den Helder woonden. De andere 28.000 werden verspreid over Noord-Holland ondergebracht bij medeburgers. Het gezin van Willem en Bets Taal heeft de oorlogsjaren doorgebracht op de Langedijk. Daarvan was minstens het voordeel dat voedsel ook in de latere oorlogsjaren voorhanden was. Hetgeen er voor de Amsterdamse familieleden echt anders uitzag.

<p>Name: <u>Taal</u></p> <p>Voorname: <u>Willem</u></p> <p>geb. am: <u>6-6-1906 te Den Helder NH</u></p> <p>Wohnort: <u>Noord-Scharwoude</u></p> <p>Strasse: <u>Industriestrasse n. 72</u></p> <p>Beruf: <u>Direktor</u></p> <p>beschäftigt bei: <u>Heldersche Melkzentrale N.V. Grundl. (Tägliche) Direktor der Heldersche Melkzentrale N.V.</u></p> <p>Der Ausweis berechtigt nur zum Betreten der unbesetzten besprochenen Gebiete auf dem kürzesten Wege. Er ist nur in Verbindung mit Lichtblitzausweis gültig. Nach Ablauf der Gültigkeitsdauer ist das Ausweis unausgelöstet zurückzugeben. Mißbrauch und Nichtrückgabe werden bestraft.</p> <p>De houder van dit bewijs is gerechtigd uitsluitend de op den voorloof genoemde gebieden te betreden en wel langs den kortsten weg. Het bewijs is alleen geldig in verbinding met het lichtblitzbewijs. Na afloop van den geldigheidsduur is het bewijs onafgebroken terug te geven. Misbruik van dit bewijs met teruggeeft zal worden gestraft. Misbruik wordt eveneens gestraft.</p>	<p>Der, der: <u>Bürgermeister von Den Helder</u></p> <p>beschäftigt bei: <u>Taal, Willem</u></p> <p>Wohnort: <u>Den Helder</u></p> <p>Strasse: <u>Den Helder</u></p> <p>Beruf: <u>Den Helder</u></p> <p>beschäftigt bei: <u>Heldersche Melkzentrale N.V. Grundl. (Tägliche) Direktor der Heldersche Melkzentrale N.V.</u></p> <p>Der Ausweis berechtigt nur zum Betreten der unbesetzten besprochenen Gebiete auf dem kürzesten Wege. Er ist nur in Verbindung mit Lichtblitzausweis gültig. Nach Ablauf der Gültigkeitsdauer ist das Ausweis unausgelöstet zurückzugeben. Mißbrauch und Nichtrückgabe werden bestraft.</p> <p>De houder van dit bewijs is gerechtigd uitsluitend de op den voorloof genoemde gebieden te betreden en wel langs den kortsten weg. Het bewijs is alleen geldig in verbinding met het lichtblitzbewijs. Na afloop van den geldigheidsduur is het bewijs onafgebroken terug te geven. Misbruik van dit bewijs met teruggeeft zal worden gestraft. Misbruik wordt eveneens gestraft.</p>
--	--

Ausweis geldig voor 4e kwartaal 1944 en 1e halfjaar 1945. Voldoende dus.

Voor de melkcentrale betekende de evacuatie van Den Helder van meer dan tweederde van de bevolking, een grote terugloop in de verkoopmogelijkheid. Gedurende de oorlog kon de melkcentrale normaal door functioneren, maar de omzet was dus beduidend lager.

Van uit de veranderde huisvesting, eerst in Heerhugowaard later op de Langedijk (Noord Scharwoude), moest Willem als forens heen en weer reizen naar Den Helder. Eerst ging dat met de trein, later in de oorlogsperiode was dat de fiets het vervoermiddel. In het begin ging hij elke dag heen en weer maar op den duur werkt dat toch een te zware opgave. Gedurende de werkweek bleef hij een den Helder overnachten, en in de weekenden was hij bij zijn gezin.

Hij had toestemming van de bezetter om de militaire stad Den Helder binnen te gaan, omdat hij in de voedselindustrie werkte. Met name het reizen tussen Den Helder en de Langedijk bracht gevaar met zich mee, omdat zeker in de laatste oorlogsjaren op alle vervoer in bezet gebied werd geschoten door de geallieerden.

Na de tweede wereldoorlog.

Kort na het einde van de Tweede Wereldoorlog kwamen de geëvacueerde bewoners weer terug naar Den Helder. Dus ook de omzet van de melkcentrale herstelde zich. De melkslijters van de verwoeste E.H.M.I. Werden afnemers van de H.M.C. Jong Holland, ook in de Molenstraat, werd overgenomen, waardoor ook extra werkterrein werd verkregen. Daar werden melkauto's geparkeerd.

Al is aan het eind van de Tweede Wereldoorlog de H.M.C. een overlevende, de oorlog betekende wel het einde van haar volledig zelfstandig functioneren. Tijdens de oorlog was

net zoals in andere bedrijfstakken de apparatuur versleten en verouderd. Er moest opnieuw worden geïnvesteerd. De intussen verouderde apparatuur moest worden aangevuld en vervangen. Gedurende de oorlog was er immers niet zoveel te koop. Willem stelt later bij zijn 40-jarig jubileum: "...niettemin moesten we in 1945 weer praktisch van de grond af beginnen". Nieuw kapitaal werd verkregen vanuit de Hollandia fabriek in Vlaardingen. Deze naar verhouding grote onderneming was op zijn beurt eigendom van het Zwitserse Nestlé concern. Hollandia werd grootaandeelhouder in de naamloze vennootschap H.M.C. Een tweede – niet onbelangrijke – aanleiding tot de samenwerking met Hollandia lag in de melkaanvoer. Vanuit het innamestation in 't Zand werd extra melk naar de H.M.C. aangevoerd. Was de omzet aan melk eind twintiger jaren ca. 1,5 miljoen liter, eind jaren vijftig was dat toegenomen tot 4.8 miljoen liter. Er werd dan ook gefilosofeerd over verdere uitbreiding. Echter de mogelijkheid daartoe was beperkt, de fabriek was grotendeels door woningen omringt.

Door de veranderde verhoudingen moest Willem in de daarop volgende jaren wekelijks naar Vlaardingen afreizen om te rapporteren over de voortgang van zaken.

Het bestaan van de Helderse melkcentrale kwam in de loop van de vijftiger jaren verder onder druk te staan. Niet alleen werd de zwaar beschadigde stad hersteld, maar er vond ook aanzienlijke uitbreiding plaats. De bouw van nieuwe wijken buiten de linie betekende afname van het aantal boerenbedrijven die de melk aanleverden. Boerderijen op een grotere geografische afstand vielen immers binnen het sterk door van andere lokale melkfabriek, vaak coöperaties.

In 1961 was Willem Taal intussen 40 jaar aan de Helderse melkcentrale verbonden. Van die lange periode was hij 25 jaar directeur van de naamloze vennootschap. In de tuin-

zaal van het hotel Bellevue werd op vier juli van dat jaar dit heuglijk feit gevierd. De relaties werden door de commissarissen van de vennootschap voor een receptie uitgenodigd. Het handtekeningen register van de receptie getuigt van de aanwezigheid van familieleden, bestuursleden van de melkslijters vereniging "De Samenwerking", vrienden en kennissen, vertegenwoordigers van het "Witte Kruis", burens en uiteraard meerdere melkslijters en medewerkers. Opvallend is de handtekening van ene J. Verfaillie, een lid van de familie die bij de oprichting van de melkcentrale een belangrijke financier was. Ook de predikant van de Bethelkerk dominee Hartkamp, gaf acte de presence. Een jubileum brengt doorgaans hoogdravende teksten met zich mee. Maar ter gelegenheid van dit jubileum werd vanuit meerdere posities een positieve waardering uitgesproken voor Willem Taal zijn werk en de inzet daarbij.

Receptie Bellevue, 4 juli 1961.

allengs werden ingeslagen, steeds meer van uw beleid en inzicht gingen vergen." de voorzitter van de melkslijtersvereniging "De Samenwerking" gaf aandacht aan

De heer F. Brondsema die namens de commissarissen van de vennootschap sprak, zei: "Gedurende 40 jaar heeft u zich voor de volle 100 procent gegeven. Wij danken u voor wat uw voor ons hebt gedaan. Op buitengewone wijze hebt u altijd uw plicht vervuld. Uw taak in het bedrijf was niet gemakkelijk, vooral omdat de grote ontwikkeling in het bedrijf en de nieuwe wegen die

het sociaal fonds waar Willem Taal de geestelijke vader van was. "... en begrijpelijk dat de slijters trots op hem zijn". (einde citaten) het gaat hier om de Stichting Melkslijtersfonds "Onderling Belang". Hiervan was hij lid van het bestuur.

Het waren inderdaad andere tijden, geen bonussen of aandelenopties, maar als blijk van waardering werd een fototoestel gegeven, een kapstok voor thuis, tuinmeubelen, een grote plant voor de vrouw van de directeur, en de inhoud kon in een envelop! Het Noord-Hollands dagblad en de Helderse Courant publiceerden artikelen over dit persoonlijke evenement.

Ook was er belangstelling vanuit de branche. Dit bracht ook bezoekers op de receptie van buiten Den Helder. Een bijzonder is hierbij het bezoek van vertegenwoordigers van de "Noord-Hollandse Consumptiemelk Vereniging". Van deze vereniging was Willem in die periode ook bestuurslid. En bij derden bekend via de streekvergaderingen. Deze consumptiemelk vereniging had niet haar saaiste vertegenwoordigers afgevaardigd.

Op de woelige, winderige vierde juli 1961 rijden wij tegen een fikse noordwester in naar de Kruin van de Kop van Noord-Holland, waar het de Razende Bol schuimkoppen tegen de kustverdediging jaagt en de wind giert door de gevechtsofbouw van de Nederlandse oorlogsvloot. En staan dan in Hotel Bellevue tegenover de rustige heer W. Taal die met echtgenote en dochter recipieert ter gelegenheid van zijn 40 -jarige verbintenis met de N.V. Helderse Melkcentrale.
(Algemeen Zuivel blad, uitgave V.V.Z.M.)

Zelf heb ik enkel de tweede helft van de receptie meegemaakt. De receptie werd van drie tot vijf gehouden, en aangezien de lessen (een repetitie die lastig was te verschuiven) op het lyceum nog niet waren afgelopen moest ik mij haasten. Het valt me nu terugkijkend op dat in

diverse artikelen enkel van zijn echtgenote en dochter wordt geschreven.

Op 31 oktober 1961 kreeg hij uit handen van de burgemeester van Den Helder mr. Rehorst een onderscheiding; de orde van Oranje Nassau in brons.

Hotel Bellevue stond vroeger op de plek waar nu C&A staat. Eén van de neven woont er momenteel recht boven. De receptie werd gehouden in de "Tuinzaal" die uitkeek op het oude Julianapark, met de "muziektent", tegenover het oude station.

Hoewel Willem Taal als directeur van de vennootschap meer binnen de marges moest werken die door Hollandia werden aangegeven, genoot hij nog steeds een hoge mate van zelfstandigheid in zijn werk. De verwerking van de rauwe melk werd nog steeds in de fabriek te Den Helder gedaan. De geografische afstand tussen de kop van Noord-Holland en het zuiden van Zuid-Holland maakte het niet rendabel de productie helemaal in Vlaardingen te concentreren. Dat werd anders toen eind zestiger jaren de H.M.C. eigendom werd van een ander groot melkbedrijf: de Melco te Heiloo. Onder het bewind van deze nieuwe eigenaar werd de productie wel geconcentreerd in Heiloo. Hoewel men hem als leidinggevenden in functie hield, en als directeur respecteerde, had hij organisatorisch gezien de rol van filiaal manager. In wezen was de Helderse melkcentrale terug op het punt waar het was begonnen: distributiecentrum tussen productie en detailhandel.

Niet alleen de oorlog saneerde deze bedrijfstak, ook nieuwe ontwikkelingen in de detailhandel betekenden krimp. Met de opkomst van supermarkten, destijds nog niet zo groot als

we nu kennen, betekende voor consumenten een nieuw gemak; men kon uiteenlopende producten op een adres inkopen. Gaandeweg verminderde de werkgelegenheid voor de melkslijters. Op zich had dit ook nieuwe afzetkanalen kunnen opleveren, ware het niet dat ook de concentratie van de productie zich voordeed.

Dit alles betekende uiteindelijk het geleidelijke einde van een integraal en volwaardig bedrijf.

Plezier in zijn werk.

Willem Taal heeft dat altijd uitermate op prijs gesteld zijn "eigen baas" te zijn. Anders dan de melkslijters die eigenaar waren van de melkfabriek was hij uiteraard in loondienst. Maar zoals hij ooit zelf aangaf "als je het goed doet, en op het belang van het bedrijf let, kan je je gang gaan". In de verschillende krantenartikelen die werden geschreven naar aanleiding van zijn veertigjarig jubileum, werd meermalen gesteld dat de man duidelijk nog niet toe was aan zijn pensioen. Met betrokkenheid vertelde hij over de ontwikkeling van de melkcentrale, waaronder ook de toekomstige ontwikkelingen! Maar in de periode waarin de Melco eigenaar van de H.M.C. was, en de productie naar Heiloo ging, verminderde voor Willem het plezier in zijn werk.

Uiteindelijk is hij op zijn 63e gestopt met werken voor de melkcentrale. Aansluitend is hij nog een viertal jaren parttime actief geweest als administrateur van het bejaardenhuis Goede Ree. Op deze manier maakte hij werk van een maatschappelijke liefhebberij, die hij ook gedurende vele jaren al uitoefende: bestuurslid van de Stichting Gereformeerde bejaardenzorg.

Het was niet zo dat hij een hekel had aan werken, maar op

deze wijze is hij er wonderwel in geslaagd zijn arbeidzaam leven met een parttime tussenstap af te ronden. In die zin was hij destijds al modern en deed iets wat momenteel gebruikelijk is op de arbeidsmarkt. Zonder het ooit te weten voldeed hij ook aan de momenteel levende gedachte tot het 67e jaar actief te zijn.

Verdwenen in de historie.

In voorgaande generaties was het normaal dat men een groot deel van zijn leven bij een en dezelfde werkgever doorbracht. Organisaties boden aan hun gepensioneerden meermalen de mogelijkheid tot contact.

In het geval van de H.M.C. hebben we het over een organisatie die geheel opgaat in een groter concern. Het eigenlijke bedrijf verdwijnt uiteindelijk uit de Helderse gemeenschap. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er naderhand nauwelijks meer contact is geweest. De juridische opvolger van de H.M.C. is zich nauwelijks bewust van het feit dat er een H.M.C. bestond. Uiteindelijk is de Helderse melkcentrale na te zijn opgegaan in de Melco te Heiloo, verder geïntegreerd in de Horna, vervolgens in de combinatie C. M. C./Melkunie. In 1989 vond weer een fusie plaats: met Campina. Zo ontstond een coöperatie van nationaal niveau, die vervolgens door vele deelnemingen in het buitenland, ook een internationaal karakter heeft verkregen. In omvang is dit bedrijf de derde in Europa.

Op een enkel contact met de oude voorzitter van de melkslijtersvereniging na, bleek het hoofdstuk "werk", voor Willem Taal afgesloten. De opvolgers van de Melco zeiden hem emotioneel niets meer.

Voor degene die zou zoeken naar tenminste een fysiek restant van de Helderse melkcentrale, zal het moeilijk zijn. Het gebouw waar de H.M.C. was gehuisvest in de

Molenstraat, is inmiddels afgebroken. In een poging om de oude wijken van Nieuwediep nieuwe leven en gezelligheid in te blazen, worden er onder andere op deze plaats in 2007 appartementen gebouwd.

Evenals de beide bejaardentehuizen waaraan hij als bestuurslid ook mede vorm gaf, heeft de slopershamer de laatste fysieke restanten van zijn werk doen verdwijnen.

In mei 2007 komt in de pers de mededeling dat Campina de vestiging in Heiloo gaat sluiten. Naar verwachting zal dit begin 2008 een feit zijn. Dit onder invloed van concurrentie en de dalende consumptie van verse melk.